

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. JOSEPH R. MICALLEF LL.D.

ILLUM it-Tlieta, 17 ta' Ottubru, 2017

Kawza Numru 34

Rik. Nru. 1202/12JRM

Carmelo sive Charles **CREMONA**

vs

Lyle **CHIRCOP**

Il-Qorti:

Rat ir-Rikors Maħluf imressaq fit-3 ta' Diċembru, 2012, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, l-attur jitlob li din il-Qorti (i) ssib li l-imħarrek waħdu jaħti għall-incident li seħħ fil-Mellieħa fis-6 ta' Frar, 2011, bejn il-vettura misjuqa minnu registrata XGK-001 u dik misjuqa mill-imħarrek registrata DBQ-828, f'liema incident huwa garrab griehi li ma jghaddux; (ii) tillikwida, jekk mehtieg billi tahtar periti għal dan il-għan, id-danni mgarrba minnu b'rizultat ta' l-imsemmi incident u (iii) tikkundanna lill-imħarrek iħallas id-danni hekk likwidati. Talab ukoll l-ispejjeż u l-imghaxijiet legali;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tal-11 ta' Diċembru, 2012¹, li bih ordnat in-notifika lill-imħarrek u tat direttivi lill-partijiet dwar it-tressiq tal-provi min-naħa tagħhom;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-18 ta' Jannar, 2013², li bih hatret lill-kirurgu Carmel Sciberras bħala perit mediku sabiex ifittex u jirrelata dwar il-fondatezza tad-domandi attriċi, wara li jieħu konjizzjoni ta' l-eċċezzjonijiet u jagħmel l-osservazzjonijiet kollha li għandhom x'jaqsmu mal-każ. Hatret ukoll lill-Avukat Yvette Cassar bħala Assistent Ġudizzjarju sabiex tiġbor ix-xhieda tal-partijiet;

Rat it-Tweġiba Maħlufa mressqa fit-23 ta' Jannar, 2013, li biha l-imħarrek Chircop laqa' għall-azzjoni fil-mertu billi ċaħad kull responsabbilita' għall-incident. Jiċċad ukoll li ikkawża danni lill-attur u saħansitra jgħid li ma huwiex minnu li l-attur garrab griegi li ma jgħaddux;

Rat ir-Rapport imressaq mill-perit mediku kirurgu Carmel Sciberras fil-21 ta' Frar, 2013³, u minnu maħluf kif imiss fit-18 ta' April, 2013;

Rat l-ordni ta' surroga tal-24 ta' Jannar, 2014⁴, li bih il-kawża giet assenjata lil din il-Qorti kif issa presjeduta;

Rat id-degriet tagħha tal-20 ta' Ottubru, 2015⁵, li bih hatret lill-Avukat Dottor Maria Dolores Gauċi bħala Assistent Ġudizzjarju sostitut minflok l-Avukat Yvette Cassar, sabiex tiġbor ix-xhieda li kien fadal tal-partijiet;

Rat il-provi kollha miġjuba quddiem l-Assistent Ġudizzjarju;

Rat il-verbal tas-seduta miżmuma mill-Assistent Ġudizzjarju fis-17 ta' Novembru, 2016⁶, li fih il-partijiet iddikjaraw li kienu għalqu l-provi tagħhom u qablu dwar żmien sabiex iressqu s-sottomissjonijiet tagħhom bil-miktub;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-attur fil-31 ta' Jannar, 2017⁷;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-imħarrek fl-1 ta' Frar, 2017⁸, bi tweġiba għal dik tal-attur;

¹ Paġ. 19 tal-proċess

² Paġ. 23 tal-proċess

³ Paġġ. 78 – 82 tal-proċess

⁴ Paġġ. 99 – 100 tal-proċess

⁵ Paġ. 140 tal-proċess

⁶ Paġ. 236 tal-proċess

⁷ Paġġ. 238 – 245 tal-proċess

⁸ Paġġ. 248 – 259 tal-proċess

Semgħet it-trattazzjoni ulterjuri tal-avukati tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degrieti tagħha tas-27 ta' April, 2017⁹, li bih halliet il-kawża għal-lum għas-sentenza;

Ikkonsidrat:

Illi din hija azzjoni ta' danni wara ħabta bejn żewġ vetturi. L-attur kien qed isuq l-vettura tiegħu fi Triq Louis Wettinger, fil-Mellieħa, meta l-imharrek, li kien qed isuq warajh, baqa' diehol go fih. L-attur irid li l-Qorti ssib li l-imharrek wahdu jahti għal dak l-incident u li jrid jagħmel tajjeb għad-danni li jgħid li garrab b'rizultat tal-istess minhabba l-griehi li ma jfiqux maż-żmien;

Illi l-imharrek, min-naħa l-oħra, jilqa' billi jiċhad li hu b'xi mod responsabbli għall-incident. Jiċhad ukoll li l-attur garrab dannu permanenti minhabba l-ħabta u għaldaqstant jgħid li ma hemm ebda dannu x'jiġi likwidat u mħallas lillu;

Illi bhala fatti rilevanti illi johorġu minn din il-kawża jirriżulta li fis-6 ta' Frar, 2011, għal ħabta tan-nofsiegħa ta' wara nofsinhar (12.30p.m.), fi Triq Louis Wettinger, Mellieħa, sehħet ħabta bejn il-vettura tal-għamla *Daewoo Lanos*, bin-numru tar-registrazzjoni XGK-001, misjuqa mill-attur (izda proprjeta' ta' Percius Car Hire), u l-vettura tal-għamla *Landrover Freelander*, bin-numru tar-registrazzjoni DBQ-828 misjuqa mill-imharrek (li sidha huwa missier l-istess imharrek, Carmelo Chircop);

Illi l-attur jgħid li kien wieqaf fl-imsemmija triq jistenna biex idur lejn il-lemin tiegħu. Il-karozza misjuqa mill-imharrek laqtet dik misjuqa minn wara u mad-daqqa imbuttatha 'l quddiem¹⁰. Iż-żewġ karozzi kienu qegħdin jinsaq fl-istess direzzjoni fil-Bypass tal-Mellieħa (Triq Louis Wettinger), bil-karozza misjuqa mill-attur fuq quddiem dik misjuqa mill-imharrek. Il-ħsarat fil-karozza misjuqa mill-attur kienu fuq in-naħa ta' wara tagħha, filwaqt li dawk fil-karozza misjuqa mill-imharrek kienu fuq quddiem¹¹. Il-parti tat-triq fejn saret il-ħabta hija wiesgħa b'żewġ karregġjati f'kull direzzjoni u hija għat-telgħa fid-direzzjoni li kienu qegħdin jinsaq l-karozzi tal-partijiet¹². Il-manuvra li kellu jagħmel l-

⁹ Pag. 362 tal-proċess

¹⁰ Ara *Road Traffic Accident Insurance Report* f'pagġ. 6 – 12 tal-proċess

¹¹ Dok "CC2", f'pagġ. 8 u 10 tal-proċess

¹² Xhieda tal-imharrek f'pag. 126 tal-proċess

attur kienet tinvolvi li jrid jaqsam il-karregġjati tat-traffiku li, mill-Mellieħa, jkun nieżel lejn l-Għadira;

Illi l-attur jgħid li, meta l-imħarrek daħal fih, hu kien wieqaf u kellu l-*indicator* mixgħul biex jidhol fid-direzzjoni ta' Popeye's Village¹³, filwaqt li l-imħarrek jgħid li l-attur waqaf f'daqqa, ipprova jzomm il-*brake* imma lill-attur xorta laqtu minn wara¹⁴. F'rapport tal-inċident li l-attur mela mal-prinċipal tiegħu¹⁵, huwa qal li dakinhar kien xogħol u li kien sejjer minn stabiliment kummerċjali (*Ray's Lido*) lejn stabiliment kummerċjali ieħor (*Popeye's Village*) biex jiġbor ħlasijiet għal ARMS Limited. Dak il-hin tal-ħabta, l-imħarrek kellu passigġiera riekba miegħu – Jolene Żammit – li ikkorroborat il-verżjoni tal-imħarrek¹⁶;

Illi dakinhar tal-ħabta kien jum il-Ħadd, u l-attur jgħid li t-temp kien xemxi tant li l-imħarrek skuża ruħu miegħu wara l-ħabta u qallu li ma rahx minħabba li kien mgħammex bix-xemx. L-imħarrek jiċhad dan u jgħid li, għalkemm ma kenitx nieżla x-xita, it-temp kien imsahħab tipiku ta' Frar¹⁷. L-attur jgħid ukoll li, mal-ħabta, hassu ħazin u ttiehed l-isptar b'ambulanza¹⁸, filwaqt li l-imħarrek u x-xhud passigġier (Żammit) jgħidu li sakemm damu fuq il-post tal-inċident, l-attur kien fuq saqajh u li ebda ambulanza ma ssejthet fuq il-post¹⁹;

Illi jirriżulta li l-imħarrek huwa tabib²⁰. L-attur, fil-fatt, mar l-Isptar u ħareġ dak inhar stess²¹, iżda reġa' daħal għall-kura l-għada. Għamel żmien taht kura²² u konsulenti li kien taht il-kura tagħhom iċċertifikaw li l-attur għandu debilita' li ma tgħaddix ta' tmienja fil-mija (8%)²³ mil-lat newroloġiku u ta' tlieta fil-mija (3%)²⁴ mil-lat ortopediku. Min-naħa l-oħra, l-imħarrek ressaq rapport ta' espert mediku ieħor li jgħid li l-attur m'għandu ebda debilita'²⁵;

Illi dakinhar tal-inċident, l-attur kellu erbgħa u ħamsin (54) sena u kien jaħdem bħala *Compliance Officer* ma' Enemalta. Għal madwar sitt (6) xhur l-attur ma marx xogħol²⁶ u tqiegħdlu kullar m'għonqu. Hu kien talab ukoll li jingħata l-Benefiċċju tal-Korriment²⁷. Meta reġa' daħal lura għax-xogħol kien jaħdem

¹³ Ara affidavit ta' l-attur f'paġ. 48 tal-proċess

¹⁴ Ara x-xhieda tal-imħarrek f'paġ. 126 u 130 tal-proċess

¹⁵ Dok "M". f'paġġ. 37 – 8 tal-proċess

¹⁶ Ara x-xhieda ta' Jolene Żammit f'paġ. 155 tal-proċess

¹⁷ Ara x-xhieda ta' l-imħarrek f'paġ. 130 tal-proċess

¹⁸ Ara l-affidavit ta' l-attur f'paġ. 48 tal-proċess

¹⁹ Ara x-xhieda ta' l-imħarrek f'paġ. 130 tal-proċess u dik ta' Jolene Żammit f'paġ. 156 – 7 tal-proċess

²⁰ Ara x-xhieda ta' l-imħarrek f'paġ. 129 tal-proċess

²¹ Ara Dok. "B" f'paġ. 62 tal-proċess

²² Ara Dokti. "I" sa "L" f'paġġ. 32 – 6 tal-proċess; u Dokti. "B" sa "G" f'paġġ. 52 – 7 tal-proċess; ara wkoll paġġ. 69 – 73 tal-proċess

²³ Ara r-rapport mediku tal-Konsulent *ex parte* Dr A. Galea De Bono Dok. "CC3" f'paġ. 13 tal-proċess

²⁴ Ara rapport mediku tal-Kirurgu *ex parte* Massimo Abela Dok. "CC4" f'paġġ. 14 – 6 tal-proċess

²⁵ Ara r-rapport mediku tal-Konsulent Frederick Żammit Maempel f'paġġ. 149 – 152 tal-proċess

²⁶ Ara Dokti. "O" u "P" f'paġġ. 45 – 6 tal-proċess

²⁷ Dok "N", f'paġġ. 39 sa 44 tal-proċess

xogħol differenti minn dak li kien jagħmel qabel. Hu jgħid li dan wassal għal telf ta' dħul finanzjarju²⁸;

Illi l-espert mediku maħtur mill-Qorti iċċertifika li l-attur ibati b'kollox minn debilata' li ma tgħaddix ta' disgħa fil-mija (9%), li għal tlieta fil-mija (3%) jirreferu għal debilata' fl-għonq u sitta fil-mija (6%) fl-irkobba²⁹;

Illi fis-17 ta' Ottubru, 2012³⁰, l-attur bagħat ittra uffiċjali lill-imħarrek (u lill-kumpannija assikuratriċi tiegħu) sabiex jersqu għal-likwidazzjoni u hlas ta' danni mgarrba minnu b'rizultat tal-incident;

Illi minhabba li l-attur baqa' ma ngħatax widen, fit-3 ta' Diċembru tas-sena 2012 fetah din il-kawza;

Illi għal dak li jirrigwarda l-konsiderazzjonijiet legali marbutin mal-każ, l-ewwel xogħol tal-Qorti huwa li tiddetermina d-dinamika tal-ħabta u, minn hemm, min irid iwieġeb għall-incident;

Illi fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha, iż-żewġ partijiet jaqblu li kienu sejrin fl-istess direzzjoni u lil-vettura tal-attur kienet fuq quddiem u dik misjuqa mill-imħarrek warajha. Hemm qbil ukoll (u dan johroġ aktar mir-rapporti li saru mill-pulizija wara l-ħabta) li kienet il-vettura misjuqa mill-imħarrek li laqtet lil dik misjuqa mill-attur. Aktar minn hekk, il-partijiet ma jidher li jaqblu fuq xejn aktar;

Illi l-Qorti tqis li l-istħarriġ ta' din il-kwestjoni huwa ta' siwi ewlieni għall-każ. Il-Qorti hija rinfaċċata b'żewġ verżjonijiet miġbura fuq l-istess gabra tal-fatti iżda jwasslu għal żewġ tifsiriet jew verżjonijiet differenti minn xulxin ta' dawk il-fatti, b'doża qawwija ta' interpretazzjoni soġġettiva ta' dak li jkun seħħ tassew;

Illi filwaqt illi l-attur jišhaq li kien wieqaf meta ntlaqat mill-karozza misjuqa mill-imħarrek (kemm hu hekk jgħid li kien ilu xi sitt minuti jistenna wieqaf jistenna s-serbut tat-traffiku nieżel mid-direzzjoni opposta, biex jista' jaqsam il-karreggata l-oħra³¹), u josserva r-regolamenti tat-traffiku, inkluż fost oħrajn l-użu tal-*indicator* biex jidhol fid-direzzjoni ta' Popeye's Village, l-imħarrek jikkontesta dan il-fatt billi jgħid li l-attur waqaf heżrem, ma kellu ebda *indicator* mixgħul u għalkemm żamm il-*brake*, baqa' diehel fil-vettura misjuqa mill-attur

²⁸ Ara x-xhieda ta' Eric Montfort f'paġġ. 90 - 3 u Dok. "EM1" f'paġġ. 94 – 5 tal-proċess. Ara wkoll ix-xhieda ta' John Saliba f'paġġ.107 – 8 tal-proċess u Dok. "JS1" f'paġ. 109 tal-proċess

²⁹ Ara Rapport Mediku ta' Carmel Sciberras f'paġġ. 78 – 82 tal-proċess

³⁰ Dok "CC1", f'paġ. 5 tal-proċess

³¹ Xhieda tiegħu fil-kontro-eżami, f'paġ. 176 tal-proċess

xorta waħda fuq in-naħa ta' wara. Huwa jikkontesta wkoll il-fatt illi l-attur qal li ħassu ħażin fuq il-post u li ntilef minn sensih;

Illi fid-dawl ta' dawn il-kostatazzjonijiet fattwali li saru, jitnisslu żewġ kunsiderazzjonijiet: (1) L-ewwel waħda hija l-kwestjoni tal-apprezzament tal-verżjonijiet tal-partijiet. Minn din, wiehed jimxi għall-kwestjoni tal-ħtija ta' dak li seħħ; (2) It-tieni waħda hija l-kwestjoni tal-entita' tad-danni mitluba mill-attur;

Illi għar-rigward **tal-kwestjoni tal-apprezzament tal-provi**, huwa prinċipju stabilit fil-qasam tal-inċidenti tat-triq li, fejn il-verżjonijiet tal-partijiet f'kawża jkun tali li ma jaqblu f'xejn jew inkella b'mod estensiv, il-Qorti trid tqis liema waħda minn tali verżjonijiet hija l-aktar waħda li tista' toqgħod fuqha. Huwa biss fejn il-Qorti ma tkunx tista' tasal għal konvinċiment partikolari favur verżjoni l-waħda jew l-oħra li, bħala regola, għandha tqis li ż-żewġ partijiet jahtu ndaqs għall-inċident li jkun³²;

Illi min-naħa l-oħra, jekk kemm-il darba ż-żewġ verżjonijiet ikunu tali li jistgħu jitqiesu plawsibbli u ta' min joqgħod fuqhom mingħajr ma tkun tispikka xi ċirkostanza oħra dominanti li tikkonvinċi l-fehma tal-Qorti lejn naħa jew l-oħra, hemmhekk il-Qorti tkun trid iddur lejn ir-regola li min jallega jrid jipprova u, jekk kemm-il darba dik il-prova ma tingiebx, il-Qorti jkollha tqis li l-parti attriċi tkun naqset milli twettaq il-parti probatorja tagħha kif meħtieġ u kif mistenni li jsir³³, bir-riżultat li l-parti l-oħra m'għandhiex tbatli tali nuqqas³⁴. Madankollu, mhux kull konflitt ta' prova jew kontradizzjoni għandha twassal lil Qorti biex ma tasalx għal deċizzjoni jew li jkollha ddu fuq il-prinċipju li għadu kemm issemma. Dan għaliex, fil-qasam tal-azzjoni ċivili, il-kriterju li jwassal għall-konvinċiment tal-ġudikant għandu jkun li l-verżjoni tinstab li tkun waħda li l-Qorti tista' toqgħod fuqha u li tkun tirriżulta bis-saħħa ta' xi waħda mill-ghodda proċedurali li l-liġi tippermetti fil-proċess probatorju³⁵. Fit-twettiq ta' eżerċizzju bħal dak, il-Qorti hija marbuta biss li tagħti motivazzjoni kongruwa li tixhed ir-raġunijiet u l-kriterju tal-ħsieb li hija tkun haddmet biex tasal għall-fehmiet tagħha ta' ġudizzju fuq il-kwestjoni mressqa quddiemha³⁶;

Illi dwar ir-responsabilita', il-liġi trid li kull persuna twieġeb għall-ħsara li sseħħ bi ħtija tagħha³⁷, u jitqies hekk kull min f'għemilu ma jużax il-prudenza, id-

³² App. Ċiv. 20.1.1964 fil-kawża fl-ismijiet *Galdes vs Micallef* (Kollez. Vol. XLVIII.i.59); App. Inf. PS 22.11.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Elmo Insurance Agency Limited noe vs Carmel Vella Clark*

³³ App. Ċiv. 5.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Lawrence Caruana vs Anthony Falzon*; P.A. NC 28.4.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Frank Giordmaina Mediçi et vs William Rizzo et*

³⁴ P.A. LFS 18.5.2009 fil-kawża fl-ismijiet *Col. Gustav Carunaa noe et vs Air Supplies and Catering Co. Ltd.*

³⁵ App. Ċiv. 19.6.2006 fil-kawża fl-ismijiet *Emanuel Ċiantar vs David Curmi noe*

³⁶ App. Inf. PS 9.1.2008 fil-kawża fl-ismijiet *Anthony Mifsud et vs Victor Calleja noe*

³⁷ Art. 1031 tal-Kapitolu. 16

diligenza u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja³⁸. Għalhekk kull persuna li għaliex trid, jew għaliex naqset mill-prudenza jew diligenza, tagħmel jew tonqos li tagħmel xi ħaġa li biha tikser dmir impost fuqha mil-liġi, hija obligata tħallas għall-ħsara li sseħħ minhabba f'hekk, ukoll jekk dan ikun sar mingħajr il-ħsieb li tagħmel ħsara lil haddiehor³⁹;

Illi fil-każ li għandha quddiemha, il-punt l-aktar kruċjali li l-Qorti tqis li għandu jiġi mistharreg huwa dwar jekk fil-ħin u l-post li seħħet il-ħabta, l-attur kienx fil-fatt wieqaf u kellux l-*indicator* mixgħul biex l-vettura ddu lejn id-direzzjoni ta' Popeye's Village (liema destinazzjoni kienet tiġi fuq il-lemin tas-sewwieq u titlob li min se jagħmel dik il-manuvra jkun irid jaqsam il-karregġjati tat-traffiku li jkun geġ mill-faċċata). F'dan l-istadju, il-Qorti tosserva li għalkemm hemm punti oħra li l-imħarrek jikkontesta bil-qawwa fuqhom (l-aktar marbuta ma' x'għara fil-fatt fuq is-sit tal-incident wara li seħħ l-incident u li jistgħu, kemm-il darba jitwemmnu, jitfgħu dawl ikrah fuq l-attur), jibqa' l-fatt li dak li għandu jiġi mistharreg minn din il-Qorti huwa x'għara qabel il-ħabta;

Illi fil-każ tallum hemm iċ-ċirkostanza li l-attur kien qiegħed isuq fuq il-korsija ta' barra, u dan minhabba li ried jikser lejn il-lemin tiegħu biex jidhol fi triq li kienet sekondarja għal dik li kien jinsab fuqha dak il-ħin u ma setax jaqbad u jagħmel il-manuvra li jidhol f'dik it-triq bla ma jqis it-traffiku li kien niezle lej mill-faċċata. Mill-provi mressqa ntwer li sa minn qabel ma dar biex jidhol fit-triq sekondarja, l-attur kien żamm mal-karregġjata ta' barra u t-traffiku li kien geġ warajh kien mistenni li jaqilgħu minn fuq ix-xellug tiegħu biex jibqa' tiela' lejn il-Mellieħa. Mill-mod kif seħħet il-ħabta, l-imħarrek ma għamilx hekk u lanqas allega li l-attur qabad u qaleb il-korsija u hareg lejn in-nofs tat-triq;

Illi t-tieni ċirkostanza hi li l-vettura tal-attur kienet quddiem dik li kien qiegħed isuq l-imħarrek. Dan il-fatt jitfa' prezunzjoni ta' ħtija fuq l-imħarrek għaliex f'każ ta' ħabta bħal din, huwa dejjem is-sewwieq tal-vettura ta' wara li għandu jinżamm responsabbli għall-ħabta, billi huwa jmissu jzomm "*a proper lookout*" ta' dak li jiġri quddiemu, iżomm bogħod biżżejjed bejnu u l-karozza li tkun qiegħda tinsaq quddiemu, u jkun f'qagħda li jista' jieħu miżuri f'waqthom biex jevita l-ħabta mal-karozza ta' quddiemu⁴⁰;

Illi hemm xi fehmiet li jgħidu li f'każ ta' ħabta bejn vetturi li jkunu mexjin wara xulxin huwa dejjem is-sewwieq li jkun fuq wara li jaħti għall-ħabta billi huwa fid-dmir li jara sewwa x'ikun għaddej (iżomm "*a proper look-out*") quddiemu⁴¹. Minbarra dan, il-ħtija ta' sewwieq li jkun jinsab fuq wara ta' vettura oħra

³⁸ Art. 1032(2) tal-Kapitolu 16

³⁹ Art. 1033 tal-Kapitolu 16

⁴⁰ P.A. AJM 3.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Atlas Insurance Agency Ltd. vs Charles Sciberras*

⁴¹ P.A. AJM 3.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Atlas Insurance Agency Ltd et vs Charles Sciberras*

tintrabat mal-bogħod xieraq li jkun inżamm mill-vettura li tkun quddiem: b' mod li jekk ma jinżammx dan il-bogħod, allura f'każ ta' ħabta l-ħtija terġa' lura fuq is-sewwieq ta' wara li jkun ġab lilu nnifsu f'qagħda li ma setax jevita l-ħabta⁴²;

Illi, madankollu, mhux kull sewwieq li jaħbat ma' karożza li tinzerta quddiemu x'ħin isseħħ il-ħabta tabilfors jirriżulta ħati ta' dik il-ħabta: dan iseħħ meta s-sewwieq ta' quddiem ifettillu jibdel il-korsija u jidħol f'dik tas-sewwieq li ġej minn warajh⁴³ għall-għarrieda u jaħsad lil dan. Dan jgħodd ukoll f'każ li s-sewwieq ta' quddiem ikun għamel sinjal li sejjer jaqleb il-korsija jew ser idur għal xi ġenb⁴⁴, u dan billi l-mixegħla waħedha tal-*indicator* mhijiex liċenzja li tagħti jedd assolut lis-sewwieq li jkun u teħilsu minn kull responsabbilita' rigward kull min ikun ġej warajh. It-tħaddim tal-*indicator* huwa miżura għaqlija ta' sewqan responsabbli, li madankollu mhix aktar minn turija tal-intenzjoni tas-sewwieq dwar dak li feħsiebu jagħmel f'distanza raġonevoli 'l quddiem. Fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha u minn dak li ssemma dwar it-tieni ċirkostanza, ma jidhirx li l-attur tassew għamel xi manuvra mhux mistennija li kienet il-kawża tal-ħabta;

Illi t-tielet ċirkostanza hija li ladarba l-imħarrek jallega li l-attur wettaq manuvra għall-għarrieda, kien jaqa' fuqu l-piż li jipprova dak li jallega. Minbarra dan, kien mistenni li f'kull waqt ikun jaf x'qiegħed jigrigi fuq it-triq madwaru u li jkollu kontroll tajjeb biżżejjed tal-vettura li qiegħed isuq b' mod li jahseb għal kulma jista' jinqala';

Illi fid-dawl ta' dawn il-kunsiderazzjonijiet u wara li qieset il-fatti miġjuba quddiemha, inkluz ir-rapport tal-incident u x-xhieda tal-passiġġier Jolene Zammit, il-Qorti tasal għall-fehma li l-imħarrek ma jistax ma jerfax ir-responsabbilita' għall-incident għaliex ukoll jekk l-attur fil-fatt ma kienx wieqaf għal kollox u ma kellux l-*indicator* mixgħul, l-imħarrek kien obligat li jħalli bogħod biżżejjed bejn il-vettura misjuqa minnu u dik misjuqa mill-attur biex tgħinu jirregola ruħu f'eventwalita' ta' manuvra mgħaġġla u għall-għarrieda meħuda mis-sewwieq tal-vettura ta' quddiemu, f'dan il-każ l-attur. Il-Qorti tqis ukoll li l-imħarrek ma rnexxilux ixejjen ix-xilja tal-attur li, b'riżultat tal-ħabta, il-vettura misjuqa mill-attur garrbet ħsara kbira tali li ma setgħetx tinstaq mill-post tal-incident. Fl-aħħarnett, il-Qorti tqis id-dikjarazzjoni tal-imħarrek meta jgħid li żamm il-*brake* iżda xorta waħda baqa' diehel fuq in-naħa ta' wara tal-vettura misjuqa mill-attur. Dawn iż-żewġ fatti meħuda flimkien iwasslu lill-Qorti għall-fehma li l-imħarrek fil-fatt jew kien qed isuq b'velocità xi ftit eċċessiva jew ma kellux il-kontroll sħiħ tal-karożza misjuqa minnu;

⁴² P.A. AJM 20.3.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Atlas Insurance Agency Ltd et vs David Peter Elden*

⁴³ P.A. TM 7.7.2004 fil-kawża fl-ismijiet *GasamMamo Insurance Ltd. vs Paul Portelli*

⁴⁴ App. Krim. Inf. DS 29.3.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Il-Pulizija vs Mario N. Grech*

Illi l-Qorti għalhekk hija tal-fehma li l-imħarrek waħdu għandu jgħorr il-ħtija tal-ħabta li fiha ndarab l-attur u dan billi huwa naqas milli jħares il-ħtiġijiet elementari mistennija minn kull min ikun qiegħed fil-kontroll ta' karożza, l-aktar dak li jkun jaf dak kollu li jkun qed jiġri madwaru⁴⁵;

Illi jmiss li l-Qorti tqis jekk il-ħtija minn naħa tal-imħarrek ikkagunatx id-dannu attwalment mgħarrab mill-attur, għaliex minbarra s-sejbien tal-ħtija, jeħtieġ li jkun stabilitt ukoll li kienet dik il-ħtija li kkaġunat id-dannu attwalment mgħarrab⁴⁶;

Illi l-Qorti għandha quddiemha l-fehma ta' tliet esperti mediċi, tnejn minnhom *ex parte*, li jorbtu l-uġieġ li l-attur jilmenta minnu f'għonqu u f'irkobbtu mal-korriment li huwa għarrab b'rizultat tal-ħabta mertu tal-każ. Fil-konkluzjonijiet tagħhom, l-esperti jisiltu d-diffikultajiet illi l-attur huwa mistenni li jħabbat wiċċu magħhom fil-gejjieni, u li jiġġustifikaw kemm il-fehma li l-attur se jibqa' jgħorr il-piż tad-debilta' għal għomru u kif ukoll stabbilew il-perċentwali ta' debilta' illi, fil-fehma tagħhom, l-attur se jibqa' jgħorr;

Illi min-naħa l-oħra, il-Qorti għandha quddiemha wkoll rapport mirqum ta' espert mediku *ex parte* (mqabbad mill-kumpannija assikuratriċi tal-imħarrek) li wasal għall-fehma opposta għal dik ta' l-esperti l-oħra, jiġifieri li l-attur ma qiegħed ibati mill-ebda debilta' minħabba l-ħabta mertu tal-każ. Huwa jagħti importanza għall-fatt li l-attur fl-imghoddi kien imdahhal f'incident ieħor, osservazzjoni li l-esperti l-oħra ma dahlux fiha, u li dan il-fatt jista' jispjega għaliex l-attur illum jilmenta minn uġieġ fi driegħu l-lemini. Meta ttella' jixhed, l-espert Mr Żammit Maempel jagħti raġunijiet dwar x'wasslu għall-fehma li l-attur ma għarrabx debilta' fl-incident mertu ta' dan il-każ⁴⁷. Sintezi ta' dawn ir-raġunijiet huma miġbura fin-Nota ta' Sottomissjonijiet tal-imħarrek⁴⁸, u biex ma tirrepetix, il-Qorti tirreferi għalihom;

Illi l-Qorti mhix marbuta li toqgħod fuq il-fehmiet f'rapport ta' perit minnha maħtur bhala prova definittiva u għandha dritt li tiskartahom kif setgħet tiskarta kull prova oħra. Mill-banda l-oħra, huwa ritenut minn dawn il-Qorti li għandu jingħata piż debitu lill-fehma teknika ta' l-espert maħtur mill-Qorti billi l-Qorti m'għandhiex legġerment tinjora dik il-prova⁴⁹. Mill-atti joħroġ ċar illi l-mertu ta' din il-kawża huwa wieħed ta' natura medika li ma setax ikun determinat

⁴⁵ P.A. RCP 26.4.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Formosa & Camilleri Ltd. et noe vs Joseph Camenzuli* [Ċit. 427/97] u P.A. PS 21.10.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Stefan Bonello vs Carmelo Abela* [Ċit. 1246/92] (mhix pubblikata)

⁴⁶ P.A. TM 30.5.2002 fil-kawża fl-ismijiet *David Gatt vs Peter Calleja* (mhux ppublikata)

⁴⁷ Ara x-xhieda tal-Kirurgu Frederick Żammit Maempel f'paġ. 225 – 234 tal-proċess

⁴⁸ Ara Nota ta' Sottomissjonijiet tal-imħarrek f'paġġ. 255 – 7 tal-proċess

⁴⁹ Art. 681 tal-Kap 12

mill-Qorti mingħajr il-fehma ta' espert in materja. B'danakollu, kif gie ritenut minn dawn il-Qrati, “*dan ma jfissirx illi l-Qorti ma kellhiex thares b'lenti kritika lejn l-opinjoni teknika lilha sottomessa u ma kellhiex teżita li tiskarta dik l-opinjoni jekk din ma tkunx waħda sodisfaċentement u adegwatament tinvesti l-mertu, jew jekk il-konklużjoni ma kenitx sewwa tirriżolvi l-kweżit ta' natura teknika*”⁵⁰ u li Qorti “*ma tistax tinjora r-relazzjoni peritali sakemm ma tkunx konvinta li l-konklużjoni ta` tali relazzjoni ma kinetx gusta u korretta. Din il-konvinzjoni pero` kellha tkun waħda motivata minn ġudizzju ben informat, anke fejn meħtieġ mil-lat tekniku*”⁵¹;

Illi fiċ-ċirkustanzi ta’ dan il-każ, u wara li fliet b’reqqa l-provi fil-kumpless tagħhom, il-Qorti hija tal-fehma illi minħabba li r-rapporti tal-esperti mediċi *ex parte* (mqabbd mill-attur) joqorbu ħafna dak tal-perit mediku mqabbd minnha, mhux ta’ min jiskartahom, u tistrieħ fuq il-konklużjoni li wasal għaliha l-espert mediku Carmel Sciberras⁵². Min-naħa l-oħra, għalkemm ir-rapport tal-espert *ex parte* l-iehor (imqabbd mill-assikuratriċi tal-imħarrek) fih elementi li jistgħu jnisslu xi dubju dwar l-origini tal-ilmenti attwali fl-uġiġħ tal-attur, ma jmurx lil hinn biżżejjed biex iwaqqa’ l-fehma tal-perit maħtur mill-Qorti. Il-Qorti tqis li l-imsemmi rapport *ex parte* kien f’idejn l-assikuratriċi tal-imħarrek bosta xhur qabel ma l-perit mediku maħtur mill-Qorti ressaq ir-rapport tiegħu. L-imħarrek la għazel li jeskuti lill-perit mediku u lanqas li jitlob il-ħatra ta’ periti addizzjonali. Dawn iż-żewġ toroq kienu jgħinu ħafna biex l-argument tal-imħarrek jista’ jitqies fid-dawl xieraq tiegħu;

Illi għaldaqstant, il-Qorti tasal għall-fehma li l-ġrieħi li garrab l-attur u d-debilita’ li għadu jgorr sallum huma l-konsegwenza diretta tal-ħabta li għaliha jaħti waħdu l-imħarrek u li għalhekk irid jagħmel tajjeb għaliha billi jikkompensa lill-attur għad-dannu mgarrab. Minħabba f’hekk, il-Qorti ssib illi l-ewwel talba attriċi hija tajba u sejra tilqagħha;

Illi għal dak li jirrigwarda l-**likwidazzjoni tad-danni** li jisthoqqlu jiġbor l-attur, jibda biex jingħad li mill-provi mressqa, l-attur qed jitlob kemm danni mgarrba u kif ukoll telf ta’ qligħ għall-gejjieni. Tal-ewwel jikkonsistu f’kumpens għan-nefġiet marbuta ma’ xiri ta’ mediċini, konsulenti u trattament u ħlas ta’ tobbja jew konsulenti (*damnum emergens*), filwaqt li tat-tieni jikkonsistu fi pretensjonijiet dwar telf ta’ qligħ għall-gejjieni (*lucrum cessans*). Rigward ta’ dan l-aħħar, l-attur jidher li qed jorbot il-pretensjoni tiegħu mal-fatt ukoll li l-uġiġħ li għadu jhoss qed ifixklu milli jagħmel ix-xogħol mistenni minnu fl-

⁵⁰ App. Ċiv. 19.11.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Joseph Calleja noe vs Joseph Mifsud*

⁵¹ App Ċiv. 12.2.2016 fil-kawża fl-ismijiet *Jean Carlo Fino et vs Joseph Vella et* u r-referenzi hemm imsemmija

⁵² Rapport Mediku tal-Konsulent Carmel Sciberras f’pagġ. 78 – 82 tal-proċess

impieg tiegħu, u li, b'rihet l-incident, kellu jibda jingħata xogħol differenti minn dak li kien jagħmel sa dakinhar tal-incident;

Illi għal dak li jirrigwarda d-*damnum emergens*, l-attur jistrieħ fuq provi dokumentali mressqa minnu stess u minn rappreżentant ta' min iħaddmu. Fir-rigward ta' l-ewwel, il-biċċa l-kbira minnhom jikkonsistu f'irċevuti li l-attur jidher li jorbothom ma' nfiq għal terapija, kura u xiri ta' mediċinali, iżda li naqas li jispjega x'inhuma u għaliex inxtraw. Ressaq ukoll żewġ irċevuti oħra li fil-fehma tal-Qorti huma ta' konsulenza medika, li flimkien jammontaw għall-ammont ta' mija u disgħin ewro (€190)⁵³. Minħabba li kien jispetta lill-attur li jressaq l-aħjar prova, haġa li fil-fehma tal-Qorti naqas li jagħmel, il-Qorti sejra tilqa' biss in-nefġiet taż-żewġ irċevuti ta' konsulenza medika msemija hawn fuq;

Illi l-attur jistrieħ ukoll fuq provi dokumentali mressqa minn rappreżentant ta' min iħaddmu minn fejn jirrizulta illi fiż-żmien li hu kien barra mix-xogħol wara l-incident, huwa tilef dħul ta' mitejn u tmenin ewro u erbgha u erbghin ċenteżmi (€280.44) li jirrappreżentaw *allowance* marbut ma' sewqan ta' vettura provduta mill-principal waqt il-ħin tax-xogħol⁵⁴;

Illi l-imħarrekk iqanqal kontestazzjoni dwar uħud minn dawn il-partiti ta' telf attwali, fis-sens li jgħid li l-attur naqas li jippruvahom kif mistenni minnu fil-ligi. F'uhud mill-oġġezzjonijiet tiegħu l-imħarrekk jgħid sewwa u l-Qorti diġa' qieset li l-attur naqas li jiġġustifika l-pretensjoni kollha tiegħu tħt dan il-kap ta' danni. Imma l-istess imħarrekk lejament jaċċetta li wħud mill-kapijiet pretiżi mill-attur taħt din it-taqsimha huma mistħoqqa;

Illi għalhekk, meħuda flimkien mal-kunsiderazzjonijiet li għadhom kemm saru, l-attur jiġi li huwa ntolat għal rifużjoni minn għand l-imħarrekk ta' l-ammont ta' erba' mija u sebghin ewro u erbgha u erbghin ċenteżmi (€470.44) bħala *damnum emergens*;

Illi biex tasal għall-kumpens tal-*lucrum cessans*, il-Qorti trid tqis it-telf ta' qligħ li l-attur seta' bata minn dakinhar tal-incident sallum, u dak li se jbati 'l quddiem minħabba l-inkapaċita' għal dejjem li huwa garrab fl-incident mertu tal-każ;

Illi l-kriterju tal-kumpens għal telf ta' qligħ fil-gejjieni jintrabat sfiq mal-fatt li kull korriment iġib miegħu żvantagġ li jissarraff f'telf ta' opportunita' għall-vittma li, kieku ma kienx għall-incident, kienet tkun eligibbli għalihom, imqar

⁵³ Ara dok. "B" f'pag. 52 tal-proċess: invoice numru 7379837 fl-ammont ta' €120 u invoice numru 190575 fl-ammont ta' €70

⁵⁴ Ara dok. "EM1" f'pag. 94 – 95 tal-proċess

jekk wara l-incident baqgħet tingħata paga shiħa jew saħansitra tjiebu l-kundizzjonijiet tax-xogħol tagħha⁵⁵;

Illi fid-dawl tal-każ tal-lum u ta' dawn il-konsiderazzjonijiet ma jidhirx li l-Qorti għandha ċeahħhad lill-attur mill-kumpens għar-raġuni li huwa ma tilifx l-impieg tiegħu bis-saħħa tal-incident⁵⁶ u dan għaliex il-liġi ma tagħtix kumpens semplicement minħabba l-inkapacita' li gġarrab il-parti danneggata, iżda wkoll minħabba t-telf ta' opportunitajiet li dik id-debilta' tkun gabet magħha⁵⁷;

Illi fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha, it-telf ta' qligħ fil-gejjieni jrid jiġi mistharreg fil-kuntest li meta seħħ l-incident, l-attur kien jaħdem *full-time* u kellu l-eta' ta' erbgħa u ħamsin (54) sena. L-attur jgħid li jaqla' paga gross fl-ammont ta' erba' mija u sittin ewro (€460) fil-gimgha jew tlieta u għoxrin elf, disa' mija u wieħed u għoxrin ewro (€23,921) fis-sena⁵⁸, iżda wara t-tnaqqis ta' taxxa u kontribuzzjonijiet ta' sigurta soċjali⁵⁹, jwassal għal ammont nett ta' tmintax-il elf, erba' mija u għaxar ewro u tmienja u tmenin ċenteżmi (€18,410.88);

Illi tidhol hawnhekk ukoll konsiderazzjoni tal-kejl tal-*multiplier* li għandu jintuża biex jitqies l-ammont tal-kumpens misthoqq. Huwa aċċettat li l-kriterju ta' kif wieħed iqis il-kejl ta' *multiplier* huwa wieħed li jagħti diskrezzjoni lill-ġudikant, li huwa mistenni li jqis u jżen iċ-ċirkostanzi kollha tal-każ fid-dawl ta' twettiq ta' eżerċizzju li jagħti kumpens b'haqq u mhux b'xi mantra matematika⁶⁰. Għar-raġunijiet li l-Qorti għandha tfittex qabel kull haġa oħra li tirreintegra kemm jista' jkun lil dak li jkun garrab ħsara⁶¹, u li terga' tqiegħed lil tali persuna kemm jista' jkun fl-istat li kienet qabel l-incident⁶², illum huwa aċċettat u approvat mill-oghla Qrati tagħna li l-*multiplier* ikun jaqbel sewwa mal-eta' tal-vittma u mhux ma' kriterji arbitrarji⁶³, bil-ħsieb li kemm jista' jkun tithaddem ċerta uniformita' f'dan ir-rigward⁶⁴;

Illi applikati dawn il-prinċipji għall-fatti riżultanti mill-atti tal-kawża, ukoll fid-dawl ta' dak li nġhad iżjed 'il fuq u b'qies ta' dawk li komunement jissejħu *chances and changes* tal-ħajja, il-Qorti għaldaqstant sejra tadotta *multiplier* ta' tmien (8) snin;

⁵⁵ App. Ċiv. 7.7.1998 fil-kawża fl-ismijiet *Vincent Cutajar vs Alfred Scicluna* (mhux pubblikata u mhix appellata)

⁵⁶ App. Ċiv. 7.7.1998 fil-kawża fl-ismijiet *Gatt vs Carbone noe et* (Kollez. Vol: LXXXII.ii.242)

⁵⁷ P.A. NC 8.10.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Middle Sea Insurance Co Ltd vs Stuart Psaila* (mhix appellata)

⁵⁸ Ara FS3 tas-sena 2011 dok. "H" f'paġ. 58 tal-proċess

⁵⁹ €2,075 + €3,435.12 rispettivament

⁶⁰ P.A. JZM 13.7.2010 fil-kawża fl-ismijiet *Jeffrey Caruana vs Carmel Montesin* (riformata mill-Qorti tal-Appell fit-30.5.2014)

⁶¹ App. Kumm. 26.7.1991 fil-kawża fl-ismijiet *Mary Bugeja noe et vs George Aġius et noe*

⁶² Kumm. 11.7.1989 fil-kawża fl-ismijiet *Emanuel Aġius vs Joseph Galea et noe*

⁶³ P.A. 15.6.1993 fil-kawża fl-ismijiet *Karen Žimelli vs Michael Sammut*; P.A. RCP 25.1.2000 fil-kawża fl-ismijiet *Gordon Spiteri vs Waste Control Services Limited*; u App. Ċiv. 15.1.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Carmelo Micallef StJohn et vs Richard Spiteri et*

⁶⁴ Ara, per eżempju, P.A. LFS 11.2.2011 fil-kawża fl-ismijiet *Ronnie Paċe vs George Camilleri* (mhix appellata)

Illi għal dak li jirrigwarda t-tnaqqis li s-soltu jsir mis-somma likwidata għaliex ikun se' jsir h̄las f'daqqa (dak li jissejjah "lump sum payment"), iż-żmien jibda jitqies minn meta tinfetaħ il-kawża u mhux minn dak inhar tal-incident⁶⁵. F'dan il-każ l-attur fetah il-kawża sena wara li gara l-incident, u għaldaqstant il-Qorti jidhrilha li għandu jsir tnaqqis proporzjonat skond ir-regoli mhaddna li mis-somma titnaqqas perċentwali ta' tnejn fil-mija (2%) għal kull sena li tgħaddi minn dakinhar li nfethet il-kawża sa dakinhar li tingħata s-sentenza⁶⁶. Għalhekk, sejjer isir tnaqqis ta' għaxra fil-mija (10%) mis-somma ta' danni likwidata;

Illi għaladarba l-Qorti sejra tistrieħ u żżomm l-opinjoni tal-espert mediku, hija sejra tadotta l-perċentwali globali ta' sitta fil-mija (9%) bhala debilata' shiha li qiegħed igorr l-attur u li sejra tibqa' mieghu tul hajtu;

Illi fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjonijiet kollha, il-Qorti tasal biex tillikwida d-danni li jmissu jithallas l-attur bhala telf ta' qligh għall-gejjieni (*lucrum cessans*) fis-somma ta' h̄dax-il elf disa' mija u tletin euro, u h̄amsa u għoxrin ċenteżmu (€11,930.25)⁶⁷;

Illi dan ifisser li, b'kollox, id-danni likwidati taht iż-żewġt irjus ta' *damnum emergens* u *lucrum cessans* jitolghu għal tnax-il elf u erba' mitt euro (€ 12,400);

Illi l-attur qed jitlob ukoll il-h̄las tal-imghaxijiet fuq is-somma likwidata. B'sostenn ta' dan huwa jressaq bhala prova kopja ta' ittra gūdizzjarja tas-17 ta' Ottubru, 2012⁶⁸. L-attur ma ressaq ebda prova li turi li huwa interpella lill-imharrek għall-h̄las ta' somma determinata. Għaldaqstant il-Qorti sejra timxi mar-regola li fejn tidhol likwidazzjoni ta' dannu, l-imghax jibda jimxi mid-data li ssir il-likwidazzjoni;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tilqa' l-ewwel talba attriċi u ssib li l-imharrek waħdu jahti għall-incident li seh̄h nhar is-6 ta' Frar, 2011 ġewwa l-Mellieha, bejn il-vettura misjuqa mill-attur u dik misjuqa mill-imharrek, f'liema incident l-attur garrab griehi li ma jgħaddux;

Tilqa' t-tieni talba attriċi, u tillikwida d-danni mgarrba mill-attur fis-somma ta' tnax-il elf u erba' mitt euro (€ 12,400);

⁶⁵ App. Ċiv. 27.2.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Annunziata Caruana vs Odette Camilleri*

⁶⁶ Ara fost oħrajn, P.A. JSP 30.3.1993 fil-kawża fl-ismijiet *Joseph Abela vs Martin Spagnol* u App Ċiv. 3.2.2009 fil-kawża fl-ismijiet *Luana Deguara vs Judas (Guido) Taddeo sive Edwin Scicluna pro et noe*

⁶⁷ €18,410.88 x 8 x 0.09 x 0.9 = €11,930.25

⁶⁸ Dok. "CC1" f'pag. 5 tal-proċess

Tilqa' t-tielet talba attriċi, u tikkundanna lill-imħarrek iħallas lill-attur is-somma ta' tnax-il elf u erba' mitt euro (€ 12,400), flimkien ma' l-imghax legali fuq l-imsemmija somma b'seħħ millum sal-jum tal-ħlas effettiv;

Tiċhad l-eċċezzjonijiet tal-imħarrek billi mhux mistħoqqa; u

Tordna li l-**ispejjeż tal-kawża** jithallsu mill-imħarrek.

Moqrija

**Onor. Joseph R. Micallef LL.D.,
Imħallef**

17 ta' Ottubru, 2017

**Marisa Bugeja
Deputat Registratur**

17 ta' Ottubru, 2017